

Etička pitanja u izvještavanju o nacionalnim manjinama

Tomić, Mia

Undergraduate thesis / Završni rad

2017

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Department of Croatian Studies / Sveučilište u Zagrebu, Hrvatski studiji**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:111:298005>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-12**



Repository / Repozitorij:

[Repository of University of Zagreb, Centre for Croatian Studies](#)



SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
HRVATSKI STUDIJI
ODSJEK ZA KOMUNIKOLOGIJU

**ETIČKA PITANJA U IZVJEŠTAVANJU O
NACIONALNIM MANJINAMA**

ZAVRŠNI RAD

MIA TOMIĆ

Mentor: izv. prof. dr. sc. Danijel Labaš

Sumentor: Leali Osmančević, mag. comm.

Zagreb, rujan 2017.

Sadržaj

1. Uvod.....	3
2. Nacionalne manjine u Hrvatskoj.....	4
2.1. Prikaz nacionalnih manjina u hrvatskim medijima.....	6
3. Etička pitanja u izvještavanju o nacionalnim manjinama.....	7
3.1. Primjeri izvještavanja o manjinama.....	9
4. Smjernice za izvještavanje o nacionalnim manjinama	11
5. Zaključak.....	14
6. Popis korištene literature:	15
7. Sažetak	17

1. Uvod

Nacionalne manjine teže ravnopravnosti i prihvaćenosti u današnjem društvu. U Hrvatskoj žive 22 nacionalne manjine, a mediji bi, kao jedno od najznačajnijih sredstva informiranja, trebali promicati jednakost u društvu kako se nitko ne bi osjećao drugačije ili zapostavljeno.

Uz funkciju informiranja, obrazovanja i zabave u ulogu medija spada i suzbijanje diskriminacije te promicanje ljudskih prava, slobode i različitosti, posebice jer imaju utjecaj na javno mnijenje. U hrvatskim medijima pojedine nacionalne manjine dobiju više prostora u različitim medijskim sadržajima od ostalih, dok neke manjine mediji marginaliziraju ili ih prikazuju u negativnom kontekstu. Osim toga, dosta često neprimjereno izvještavaju o određenim pitanjima te ih svrstavaju u političku rubriku ili crnu kroniku. Ljudi koji su druge nacionalnosti, vjere ili imaju drugačije običaje od ostalih, žive puno težim životom zbog toga što ih okolina često osuđuje zbog njihove različitosti. Također, nacionalne manjine nemaju dovoljno prostora u medijima te bi novinari i urednici trebali biti otvoreni prema novim pitanjima i situacijama, zbog čega je važno obrazovanje novinara. Kako bi novinari profesionalno izvještavali o nacionalnim manjinama, nužno je da poštuju novinarske kodekse i zakone. Tako bi mogli biti primjer drugim medijima, ali i društvu, i pokazati da je moguće izvještavati o nacionalnim manjinama bez diskriminirajućeg pristupa. Stereotipovi prevladavaju u današnjem društvu, a mediji bi mogli pomoći da se situacija promjeni.

Cilj ovog rada je prikazati odnos hrvatskih medija prema nacionalnim manjinama. Uz teorijski pregled o položaju nacionalnih manjina u Hrvatskoj u radu će na primjerima biti prikazana situacija o pristupu medija prema njima.

U prvoj cjelini rada bit će pojašnjen pojam nacionalne manjine i njihov položaj u Hrvatskoj te će biti navedeno na koji način hrvatski mediji izvještavaju o nacionalnim manjinama. U drugoj će cjelini biti prikazano koliko mediji poštuju ili krše etička načela u novinarstvu te će biti obrazloženi primjeri iz medija o nacionalnim manjinama. U trećoj će cjelini biti navedene smjernice kako bi novinari i urednici mogli profesionalnije izvještavati o nacionalnim manjinama.

2. Nacionalne manjine u Hrvatskoj

Etnička ili nacionalna manjina definira se kao „skupina stanovnika jedne država koja se po svojoj etničkoj pripadnosti razlikuje od većine stanovništva te države“ (Hrvatska enciklopedija, 2017). No, ponekad se pojam etničkih manjina razlikuje od pojma nacionalne manjine. Pripadnici nacionalnih manjina su narodi koji su većinski dio naroda u drugoj državi ili državama te imaju svoju matičnu državu, dok su pripadnici etničkih manjina oni narodi koji nemaju svoju matičnu državu niti u bilo kojoj državi čine većinski dio naroda. Na primjer, u europskim državama imamo Rome ili pak Rusine u istočnoj Slavoniji i u Vojvodini. Van područja Hrvatske ne postoji matična država Rusina ili Roma. Ali, primjerice, Talijani, Mađari, Albanci, Srbi ili Nijemci koji žive u Hrvatskoj imaju svoju matičnu državu. Osim što se upotrebljavaju nazivi etničke i nacionalne manjina, u pravnim dokumentima može se naići na izraze poput nacionalne ili etničke zajednice, narodne ili etničke skupine, narodnosti, jezične skupine, rasne manjine, vjerske manjine i drugo (sve prema: Hrvatska enciklopedija, 2017).

Prema popisu stanovništva iz 1991. godine, navedeno je kako su se u Hrvatskoj građani izjasnili kao pripadnici 23 nacionalnosti, od čega 22 nacionalnosti imaju pravni status nacionalnih manjina. Razlozi zbog kojih ima toliko nacionalnih manjina su migracije (Česi, Slovaci, Slovenci, Makedonci, Bošnjaci itd.) i svjetski ratovi (Rusi i Bugari). Osim toga, kroz povijest Republika Hrvatska bila je u sastavu različitih država prije osamostaljenja 1991. godine što dovodi do raznolikosti naroda na području Hrvatske (Talijani, Mađari, Nijemci, Srbi i Ukrajinci). Nakon osamostaljivanja Hrvatske, bilo je bitno da se pokaže ekonomska i politička integracija. Hrvatska Vlada bila je svjesna da se trebaju omogućiti sloboda i prava pripadnicima nacionalnih manjina koji su živjeli na području Hrvatske (usp. Tatalović, 2001: 96).

Od početka osamostaljivanja pa do danas nekoliko puta su se mijenjala prava nacionalnih manjina, ali i popis priznatih manjina u Hrvatskoj. Ustav Republike Hrvatske koji je prihvaćen 1990. godine navodi kako u Hrvatskoj osim Hrvata žive i pripadnici drugih naroda i manjine. Hrvatski sabor je 1991. godine iznio dva dokumenta kojim se daju prava nacionalnim manjinama, ali i ujedno štiti njihova prava. Jedan od njih je Rezolucija o zaštiti ustavnog demokratskog poretka i prava manjina, a drugi koji je bio puno bitniji je Ustavni zakon o ljudskim pravima etničkih i nacionalnih zajednica ili manjina u Republici Hrvatskoj (usp. Mesić, 2013: 120).

Već se u preambuli iz 1997. godine uvodi pojam autohtone nacionalne manjine, a pod njima spadaju Srbi, Česi, Slovaci, Talijani, Mađari, Židovi, Nijemci, Austrijanci, Ukrajinci, Rusini i drugi koji žive na području Hrvatske. Iako pojam autohtone manjine nije tada bio pravno definiran, smatralo se da su to one manjine koje su postojale prije 1918. godine tj., prije nego što je ustanovljena prva jugoslavenska država. No, u preambuli Ustava su izostavili Slovence i Muslimane, a Srbi koji su do tada bili narod postali su manjina. Bošnjacima tj., prijašnjim Muslimanima, trebalo je vremena da prihvate svoj novi identitet (Mesić, 2013: 120–121).

U Ustavnom zakonu iz 1991. godine nisu bile nabrojane nacionalne manjine, ili kako su ih još nazvali zajednice, no u verziji iz 2000. godine sve manjine su pobrojane u Ustavnom zakonu, a to su: Albanci, Austrijanci, Bošnjaci, Bugari, Crnogorci, Česi, Mađari, Makedonci, Nijemci, Poljaci, Romi, Rumunji, Rusi, Rusini, Slovaci, Slovenci, Srbi, Talijani, Turci, Ukrajinci, Vlasi, Židovi. Ovim postupkom, 22 nacionalne manjine postale su službeno priznate u Hrvatskoj te su postale zaštićene na svim razinama koje postoje. Iz toga bi se dalo zaključiti da je Hrvatska jedna od multikulturalnih zemalja u Europi (Mesić, 2013: 121).

Iako u Hrvatskoj postoji veliki broj nacionalnih manjina, popis stanovništva iz 2001. godine pokazuje kako je hrvatsko društvo ipak homogeno, više od 90% stanovništva činili su Hrvati. Od ukupnog stanovništva, 7,47 % ljudi se izrazilo kao pripadnik nacionalne manjine. Sljedeći popis koji je obavljen 2011. godine pokazuje lagani porast nacionalnih manjina. Udio pripadnika nacionalnih manjina se povećao na 7,67 % od čega je u odnosu na prošli popis veći broj Bošnjaka i Roma. S druge strane, broj ostalih pripadnika nacionalnih manjina se smanjio, primjerice, udio Srba. Što se tiče teritorijalne raspodijeljenosti, najviše nacionalnih manjina živi na područjima Vukovarsko-srijemske županije, Sisačko-moslavačke, Ličko-senjske, Bjelovarsko-bilogorske, Karlovačke, Šibensko-kninske i Primorsko-goranske (2013: 10¹).

U Temeljnim odredbama Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (2002), tvrdi se da svi pripadnici nacionalnih manjina imaju jednaka prava i slobode, kao i svi ostali građani Republike Hrvatske. U članku 5. nacionalne manjine se definiraju kao „skupina hrvatskih državljana čiji pripadnici su tradicionalno nastanjeni na teritoriju Republike Hrvatske, a njihovi članovi imaju etnička, jezična, kulturna i/ili vjerska obilježja različita od drugih građana i vodi ih želja za očuvanjem tih obilježja.“ (Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 2002).

¹ „Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.: Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i jeziku“.

Prema tome, njihova prava im nitko ne može osporiti, no problem nastaje kada se ne tolerira i zanemaruje njihova različitost što bi zapravo trebao biti poticaj za promicanje etičnosti u društvu.

Mediji su jedno od sredstava pomoću kojih građani mogu stupiti u kontakt s nacionalnim manjinama te je poželjno da mediji prikazuju nacionalne manjine u pozitivnom kontekstu. Zbog toga je bitan način na koji mediji izvještavaju o njihovom životu, kako prikazuju njihove probleme i uspjehe, koje manjine prikazuju na pozitivan, a koje na negativan način. Zbog učestalih ili jednostranih prikaza manjina publika može oblikovati stav prema onome što su mediji objavili, ali to nije uvijek slučaj.

2.1. Prikaz nacionalnih manjina u hrvatskim medijima

Društvo, kao i mediji ima veliku odgovornost prihvaćanju onih članova koji se razlikuju od većinskog dijela svojoj nacionalnosti, vjeri, jeziku (Župarić Iljić, 2011: 135). Masovni mediji, a pogotovo televizija i tisak, su ti koji stvaraju opće kulturne stavove u društvu. Oni su sredstvo posredovanja koji bi trebali promicati, potvrđivati ili osporavati prevladavajuće stavove u društvenoj zajednici. Jedna od funkcija medija je pomagati društvenoj zajednici, ali pomoć nije kada se pojedina manjina isključi. Masovni mediji na raspolaganju imaju enorman broj tema koje mogu pružiti javnosti. No, njihov je izbor koje će teme predstaviti ili ignorirati većinskoj i manjinskoj zajednici. Tim postupkom mediji predstavljaju određenu politiku, ali ono što je najbitnije, nameću razmišljanja i informacije javnosti. (Župarić Iljić, 2011: 135–136).

Mediji često izvještavaju o nacionalnim manjinama puni predrasuda i stereotipa kao da su nacionalne manjine opasni pripadnici društva kojima je jedini cilj ugroziti ostalima život. U Hrvatskoj je situacija još kritičnija zbog toga što su ljudi još uvijek osjetljivi na rat u 90-im godinama. Ne samo da je negativan stav povezan samo sa Srbima, već je taj odnos Hrvati imaju i prema ostalim manjinama koji žive na našem prostoru. Budući da današnja mladež nije bila sudionik sukoba, novinari bi trebali stvoriti percepciju o nacionalnim manjinama, ne na osnovu toga kako je bilo prije, nego kako je sada, kako ih se ne bi konstantno povezivalo s ratom ili stavljalo u negativan kontekst (Kanižaj, 2006: 15).

Na seminaru 'Mediji i nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj – zaštita manjina i uloga medija u demokratizaciji hrvatskog društva'², Aleksandar Tolnauer je isticao pitanje o zastupljenosti nacionalnih manjina u medijima. On smatra kako se svake godine smanjuje broj tema vezanih uz nacionalne manjine, primjerice, na HRT-u. Broj manjinskih tema je manji od 1%, što je nedopustivo. Kako bi se ta situacija promijenila, potrebno je da se pitanja manjina uključe u druge programe, organizira manjinska redakcija i omogući povoljan termin na javnoj televiziji (Jasić, 2016).

Hrvatski mediji ne izvještavaju o svakoj nacionalnoj manjini jednako. Neke od njih su puno zastupljenije u medijskom prostoru od drugih i to uopće nema veze s brojčanim udjelom u populaciji, primjerice, Bošnjaci i Talijani. Oni su veoma malo predstavljeni u medijima, iako su među brojnijim nacionalnim manjinama. O manjini o kojoj se općenito najmanje izvještava u Hrvatskoj su Mađari. Iz toga se može zaključiti da brojnost manjine nije povezana s medijskom zastupljenosti. Osim toga, pojedine nacionalne manjine možemo pronaći u samo jednoj ili dvije rubrike. Taj način izvještavanja može dovesti do toga da se učvrste postojeći stereotipovi. Nacionalne manjine o kojima hrvatski mediji najviše izvještavaju su Srbi, Romi i Židovi (usp. Kanižaj, 2006: 46).

3. Etička pitanja u izvještavanju o nacionalnim manjinama

U novinarstvu je važno pridržavati se etičkih načela. Problem nastaje kada se zanemaruju pojedina pravila kako bi se privuklo javnost i povećala tiraža. Etička načela bi trebala biti svakodnevni dio obavljanja posla. Kada se izvještava o nacionalnim manjinama, etička načela su veoma bitan preduvjet za novinare. Pridržavanjem načela se postiže profesionalnost, korektnost i uravnoteženost. U situacijama kada novinari nisu dosljedni etičkim načelima, kod građana se povećavaju predrasude i pojačavaju stereotipi, a mediji su u tim situacijama zaslužni za tu promociju (Vilović, 2004: 2).

Dennis McQuail, jedan od najpoznatijih teoretičara masovne komunikacije definirao je etiku sljedećim odrednicama:

- istinitost i točnost,

² Seminar 'Mediji i nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj - zaštita manjina i uloga medija u demokratizaciji hrvatskog društva' održan je u Opatiji u organizaciji Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina i Savjeta za nacionalne manjine Vlade Republike Hrvatske na kojem se diskutiralo o tome kako mediji prikazuju nacionalne manje.

- nepristranost i poštenje,
- poštovanje osobnosti i privatnosti,
- neovisnost o pojedinim interesima,
- odgovornost prema društvu i društvenim dobrima,
- poštovanje zakona i
- moral, pristojnost i dobar ukus (McQuail, 1994: 126).

Kad je riječ o izvještavanju o nacionalnim manjinama, često možemo naići na to da se ove odrednice ne poštuju i krše. Što se tiče narušavanja etičnosti kod nacionalnih manjina, mediji najčešće prešućuju činjenice, što dovodi do neistinitog izvještavanja. Nespretno izražavanje je također problem. Na primjer, kada se umjesto Roma koristi izraz Cigani ili Šiptari umjesto Albanci. No, kako bi novinarstvo bilo profesionalno, novinari si ne smiju dopustiti da koriste politički nekorektan jezik ili bilo koji način pomoću kojeg mogu uvrijediti pripadnike nacionalnih manjina. Trebaju izvještavati na tolerantan način jer bi se mnoge nacionalne manjine mogle uvrijediti ako se koristi neprimjeren rječnik (usp. Vilović, 2004: 3,4).

Nadalje, u članku 18., stavak 1. Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina (2002), mediji, tisak, radio postaje te televizije na svim razinama, bi trebali imati razumijevanja za pripadnike nacionalnih manjina. Njihova zadaća je da se informiraju pripadnici nacionalni manjina na njihovom jeziku, da se širi i potiče, ali i štiti njihova kultura, vjera i jezik. Osim toga, pravne osobe bi trebali omogućiti pripadnicima nacionalnih manjina da sudjeluju u stvaranju programa namijenjenog njima (prema: Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, 2002).

U hrvatskim su medijima nacionalne manjine uglavnom povezane uz tragične situacije. Novinari smatraju da dobra vijest ne bi toliko privukla pažnju javnosti pa zbog toga se nacionalne manjine prikazuju negativno. Senzacionalistički način izvještavanja povećava predrasude - ljudi koji su pripadnici nacionalnih manjina su manje vrijedne osobe ili su loši ljudi, oni su prijetnja društvu. Takav stav ne bi trebao prevladavati u vijestima koje čitamo, slušamo ili gledamo. S druge strane, pojedini mediji ipak izvještavaju i na pozitivan način. U sljedećem odjeljku ću iznijeti negativne i pozitivne primjere izvještavanja o nacionalnim manjinama.

3.1. Primjeri izvještavanja o manjinama

Stupanj demokracije se procjenjuje na odnosu između države i nacionalne manjine (Kanižaj, Šalaj, 2004: 30). Američki politolog, Robert Dahl (1999.), također ističe kako je položaj nacionalne manjine unutar neke države upravo jedan od najvažnijih kriterija za procjenu stanja demokracije (prema Kanižaj i Šalaj, 2004: 30). Kao što je već navedeno, situacija u Hrvatskoj je kompleksna zbog prošlih događaja te bi mediji trebali poboljšati percepciju manjina.

Istraživanja³ koja su se provodila u razdoblju od 2001. do 2005. godine, pod nadzorom Instituta za raznolikost medija (Media Diversity Institute), na području jugoistočne Europe pokazala su kako politika i njihova moć drži medije u šaci. Prema rezultatima, u hrvatskim medijima je više od 50% članaka bilo je usmjereno na srpsku nacionalnu manjinu. Trećina tih članaka bila je povezana s ratom i ratnim zločinima, te su sadržavali diskriminirajući ton i negativan kontekst. Jedan od problema je to što se često generaliziraju i etiketiraju pojedine nacionalne manjine i takvu sliku šira javnost prima (Kanižaj, 2006: 14,15).

Prema istim rezultatima, naslovi analiziranih članka često nisu bili u skladu sa sadržajem teksta ili su bili diskriminirajuće naravi. Mediji su tako najčešće stavljaju nacionalne manjine u negativan kontekst i u crnu kroniku te senzacionalističkim naslovima nastojali privući što više čitatelja. (Kanižaj, Šalaj, 2004: 35, 36).

O nacionalnim manjinama se uglavnom izvještava kroz političke rubrike, iz čega proizlazi da mediji još uvijek povezuju manjine s prošlošću. Glavna tema su etnički sukobi i pitanja vezana uz zločine, neugodne situacije i progone. Veoma se malo tema može pronaći u kulturnim rubrikama, dok su nacionalne manjine u potpunosti zapostavljene u gospodarskim rubrikama. Većina se socijalnih pitanja, koja su od velike važnosti za manjine, zbog toga ne spominju jer ne pronalaze dovoljno mjesto u medijskom prostoru ili ih se u potpunosti zanemaruje (Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija, 2015: 11).

U nastavku će biti izloženi konkretni primjeri hrvatskih internetskih portala te će biti prikazan odnos medija prema nacionalnim manjinama.

³ U Hrvatskoj se analiziralo se 114 članaka 2001. godine i to članci iz Jutarnjeg lista i Večernjeg lista. Ispostavilo se da elita u društvu ima veliki utjecaj na medije i njihovo izvještavanje. U većini članaka pri izvještavanju o nacionalnim manjinama bio je prisutan osjećaj negativnosti i povezivanje s događajima iz prošlosti.

Kristina Turčin (2016.) je napisala članak pod naslovom „Romi su na udaru jer su stali uz Vladu u Jasenovcu!“.⁴ Naslov i sadržaj članka nisu uopće toliko povezani, iz čega možemo zaključiti da je urednik htio „zanimljivim“ naslovom privući čitatelje. Članak ima veze s politikom i strankom HDZ-a i njihovom prošlosti, a ne toliko s Romima i njihovim.

Nadalje, dosta vijesti koji izađe u medijima je povezana s nepravdom, krađom, teškim životnim situacijama i zločinima, na primjer: portal *Jutarnjeg lista* (2016.) objavio je članak⁵ koji je vezan uz napad na Uniju Roma u Hrvatskoj. Skoro cijeli članak se temelji na citatima policije, susjeda i onome što je rekao Nusret Seferović, ujedno i predsjednik Unije Roma Hrvatske. Tu se vidi da se nastoji informirati čitatelje tako da se prenose samo tuđe riječi. Iako policija ne može naći motiv, novinar, koji nije ni naveden, pretpostavlja da je sam napad bio napad iz mržnje prema romskoj zajednici.

No, u posljednje vrijeme mediji ne napadaju toliko nacionalne manjine niti ih osuđuju, već prenose riječi drugih, primjerice riječi⁶ Miljana Brkića koji je rekao da "manjine, iako sudjeluju u radu Vlade, neće određivati sustav i smjer Vlade" koje je prenio portal *Novilist.hr* (2017) . Te riječi su bile upućene Samostalnoj demokratskoj stranci (SDSS) te smatra da o sastavu Vlade odlučuju Hrvatice i Hrvate, ali ne i nacionalne manjine koje imaju zajamčena prava Ustavom. Osim toga, u nastavku članka se ponovo vraća u prošlosti i povezuje se s politikom.

Ovim se primjerom može vidjeti kako mediji ne pišu protiv nacionalnih manjina, već prenose tuđe riječi o nacionalnim manjinama. No, situacija se poboljšava i nije da u medijima imamo samo negativne komentare i vijesti. Mnogi toleriraju i nastoje nacionalne manjine približiti građanima kako bi vidjeli da su i oni samo ljudi.

Portal *Nacional.hr* (2017.) je izvijestio⁷ o Danu nacionalnih manjina u gradu Zagrebu. Svaka nacionalna manjina je imala priliku na toj manifestaciji prikazati svoju kulturu –

⁴ Turčin, K. (2016.) „Romi su na udaru jer su stali uz Vladu u Jasenovcu“, *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/romi-su-na-udaru-jer-su-stali-uz-vladu-u-jasenovcu/3405053/>, 22. travnja 2016.

⁵ „Šef Unije Roma u Hrvatskoj: Ne znam tko mi je bacio bombu u dvorište vrtića...“ (2016) *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/sef-unije-roma-u-hrvatskoj-ne-znam-tko-mi-je-bacio-bombu-u-dvoriste-vrtica.../2903042/>, 20. travnja 2016.

⁶ „Brkić poručio da manjine neće određivati sastav Vlade; Pupovac odgovara "javnom šutnjom““ (2017.) *Novilist.hr*, web-portal, <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Brkic-porucio-da-manjine-uce-odredivati-sastav-Vlade-Pupovac-odgovara-javnom-sutnjom>, 8. svibnja 2017.

⁷ „MANIFESTACIJA NA ZRINJEVCU: Dan nacionalnih manjina Grada Zagreba“ (2017.) *Nacional.hr*, web-portal, <http://www.nacional.hr/manifestacija-na-zrinjevcu-dan-nacionalnih-manjina-grada-zagreba/>, 12. lipnja 2017.

plesove, tradicionalne nošnje, gastronomiju. Zagrebački gradonačelnik Milan Bandić je rekao kako su nacionalne zajednice dio grada Zagreba te da smo svi isti. Ovakvim manifestacijama se pokazuje tolerancija i poštuje se tradicija nacionalnih manjina. Takvih priča bi trebalo biti što više kako bi se prikazalo da nacionalne manjine ne bi trebale biti izolirani slučaj, već da su i oni ljudi koji imaju svoje običaje. Svakako da su drugačiji od većine stanovništva, no zbog toga ih se ne treba osuđivati. U članku 5. Zakona o medijima (2004.) piše kako javnost ima pravo na informiranje o nacionalnim manjinama u Hrvatskoj te da i nacionalne manjine također imaju pravo pristup informacijama. Nacionalne manjine imaju prava na ostvarivanje manjinskih prava te mediji trebaju biti ti koji potiču toleranciju i kulturu dijaloga.

4. Smjernice za izvještavanje o nacionalnim manjinama

Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija (2015: 32) nastoji pomoći medijima kako da izvještavaju o nacionalnim manjinama. Kao prvo, potrebna je dobra novinarska praksa u izvještavanju o medijima što znači da bi novinari trebali dubinski izvještavati, davati pozadinske informacije, objašnjavati zakonodavne okvire, shvaćati učinak vlastitog rada, davati glas nevidljivima, pokazati poštovanje, podizati svijest o različitosti te izbjegavati stereotipe i protiviti se diskriminaciji. Neke od preporuka su također da novinari: koriste širu mrežu stručnjaka ako ne znaju u što se upuštaju, pruže javnosti pozadinske informacije, prikazuju ljude kako ljudska bića, a ne kao pripadnike manjina te možda i najbitnije odvoje činjenice od mišljenja.

Portal *Sloboda.hr* (2017.) je objavio članak⁸ vezan uz požare koji su se dogodili na području Šibensko-kninske županije. Smatra se da je požar podmetnut i za to su optuženi lokalni Srbi i dva rođaka iz Srbije. Većina vijesti koje se tiču nacionalnih manjina, uglavnom imaju negativan karakter i povezuje ih se s raznim zločinima, a ovaj članak je samo jedan od primjera. Iako su oni i podmetnuli požar, to ne znači da je to organizirana akcija ili početak novog rata. To nije razlog da se među građanima širi strah i mržnja prema Srbima. Većina Srba koji žive na području Hrvatske, nemaju ništa s time. (*Sloboda.hr*, 2017).

Također, ne bi samo novinari trebali paziti na izvještavanje, već i urednici, koji imaju puno veću odgovornost. Neke od preporuka za urednike su: organizirati in-house treninge za

⁸ „UHIĆENO ŠEST MLADIH SRBA ZBOG PALJENJA POŽARA U HRVATSKOJ: Četvero lokalnih Srba i dva rođaka iz Srbije!“ (2017.) *Sloboda.hr*, web portal, <http://www.sloboda.hr/uhiceno-sest-mladih-srba-zbog-paljjenja-pozara-u-hrvatskoj-cetvero-lokalnih-srba-i-dva-rodaka-iz-srbije/>, 22. kolovoz 2017.

novinare, ohrabriti iskusnije novinare da daju podršku manje iskusnima, stvoriti kulturu tolerancije u redakciji, pozvati pripadnike manjina u redakciju, s odjelom ljudskih resursa paziti na raznolikost zaposlenih u redakciji, razvijati interne uredničke etičke smjernice. Promjenom načina rada u medijima može se promijeniti stav javnosti. Mediji imaju veliki utjecaj na oblikovanje mišljenja javnosti te bi to trebali iskoristiti u dobre svrhe (Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija, 2015: 33).

Nadalje, nacionalnim manjinama ne treba pozitivna diskriminacija već je dovoljno da se korektno prikazuju događaji koji se tiču njih samih. Osim toga, novinari i urednici bi trebali biti upoznati sa zakonima te biti znatno više osjetljivi dok izvještavaju o manjinama. A potrebno je i obrazovati novinare kako bi što korektnije i poštenije izvještavali o manjinama (Vilović, 2004: 5).

Kako bi izvještavanje bilo što korektnije nužno je uključiti pripadnike manjina u razgovor tokom priloga i pripaziti na rječnik kojim se služi. Iako se ponekad Albanci međusobno nazivaju Šiptarima, ili Romi Ciganinima novinari nikada ne bi trebali koristiti te izraze jer se taj naziv smatra uvredom. Također, novinar treba pripaziti na izraze kao što su „kao što je poznato“, „očito je“ jer mogu odraziti predrasude i tako uvrijediti pripadnike nacionalnih manjina (Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija, 2015: 33).

Tomislav Kukec i Davor Butorac (2012.) za portal *Jutarnji list* su napisali članak⁹ o ubojstvo Hašima Osmanovića, pripadnika romske manjine. Problem u ovom članku je što su novinari koristili izraze koji nisu primjereni, kao što su: „brutalno umorstvo“, „likvidacija“, „stravičan zločin“ itd. Rečenica koja nema nikakvu pozadinu niti dokaz, već je samo mišljenje novinara je: „Nije otkrio razloge ubojstva, ali ono dokazuje da je žudnja za osvetom nadjačala brigu za vlastitu sudbinu.“. Ova rečenica je tipičan primjer senzacionalističkog pristupa kako bi se potvrdili postojeći stereotipovi i povećao strah kod građana. Novinari nemaju dokaz, već svoje mišljenje prikazuju kao dokazanu činjenicu. S ovakvim stavom i načinom pisanja, pripadnici nacionalnih manjina se mogu veoma lako uvrijediti.

Za još bolje izvještavanje bilo bi poželjno da se u redakciju uključe pripadnici manjina kako bi se poticale različitosti, ali i tako se može doći do nove publike. Novinarima bi i pomoglo kada bi proveli jedan ili nekoliko dana s njima te bili upoznati s njihovom kulturom,

⁹ Kukec T., Butorac, D. (2012.) „Hamidovići su NAJMOCNIJI ROMSKI KLAN: Organiziraju dilanje droge, džeparenje i prostituciju sve do Italije i Francuske“, *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/hamidovici-su-najmocniji-romski-klan-organiziraju-dilanje-droge-dzeparenje-i-prostituciju-sve-do-italije-i-francuske/1644459/>, 8. ožujka 2012.

običajima i svakodnevnim životom. I prije svega, uvijek bi se trebale provjeriti činjenice koje se iznose i potkrijepiti vijest s minimalno dva izvora kako bi sama vijest bila valjana (Priručnik za novinare i urednike elektroničkih medija, 2015: 33).

Tako je primjerice novinarka Irena Bosnić (2012.) izvijestila¹⁰ o situaciji Roma u međimurskom naselju Paraga. Ona je posjetila mjesto Paraga, pričala s lokalnim ljudima, upoznala njihove navike i dala im prilike da govore o svom životu. Problem je bio to što su predškolska romska djeca krenula u školu s ostalom djecom. Mnogi to nisu mogli prihvatiti, pa je došlo do prijetnji. Iako su svi bili obaviješteni da će romska djeca te jeseni krenuti u školu, ipak su se našli oni kojima ta situacija nikako nije odgovarala. No, Bosnić je prikupila izjave lokalnih stanovnika Parage i ravnateljice dotične škole. Na kraju se situacija uspjela riješiti te je ovaj primjer pokazatelj da postoje novinari koji znaju kako pristupiti nacionalnim manjinama i kako o njima izvještavati.

¹⁰ Bosnić, I. (2012.) „Pokušajte se staviti u kožu međimurskih Roma“, *tportal.hr*, web-portal, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/pokusajte-se-staviti-u-kozu-medimurskih-roma-20120926>, 26. rujna 2012.

5. Zaključak

Nacionalne manjine bi se trebale osjećati sigurno u zajednici u kojoj žive. Žele biti prihvaćeni od društva te imati jednake mogućnosti kao i ostali. Ponekad mediji znaju pretjerati sa svojim objavama i senzacionalističkim naslovima samo kako bi povećali prodaju, no to ne ide u prilog manjinama. Od medija se očekuju da sve tretiraju na isti način te da ne pojačavaju postojeće stereotipove.

Kako bi se slika o nacionalnim manjinama promijenila u društvu, mediji bi trebali izbjegavati diskriminaciju. Osim toga, trebali bi više pozornosti posvetiti njihovim pričama i životu, a ne se konstantno fokusirati na njihove probleme i povezivati ih s politikom ili s crnom kronikom. Bilo bi poželjno kada bi se teme vezane uz nacionalne manjine pojavljivale više u kulturnim i gospodarskim rubrikama. Integracija nacionalnih manjina u društvu bi se poboljšala kada bi imali više priloga u emisijama vezane uz zabavu, sport i kulturu. Također, mnogi zakoni navode da svi imaju jednaka prava te se ni jedna osoba ne bi trebala osjećati ugroženo zbog svoje nacionalnosti, vjere, jezika ili običaja. Kako bi došlo do pomaka u razmišljanju, mediji bi više trebali ulagati vremena u svoj rad s manjinama i početi ih tretirati kao pripadnike ovog društva. Obrazovanje novinara presudno je za profesionalno izvještavanje o nacionalnim manjinama. Naravno, nacionalne manjine bi također trebale aktivno sudjelovati u medijskoj komunikaciji kako bi se smanjili negativni komentari i neetična razmišljanja. Multikulturalnost i etičnost su jedni od stupova demokracije te su preduvjeti za stvaranje tolerancije u društvu.

Na temelju izloženog nameće se zaključak da bi se novinari, urednici i svi ostali djelatnici trebali potruditi da pripaze na način na koji izvještavaju o nacionalnim manjinama, imajući na umu da ne krše etičke kodekse i zakone.

6. Popis korištene literature:

1. „Etnička manjina“ (2017.) *Hrvatska enciklopedija*, Leksikografski zavod Miroslava Krleže, <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=18519> (pristupljeno: 21. svibnja 2017.).
2. Kanižaj, I. (2006.) *Manjine između javnosti i stvarnosti: nacionalne manjine u dnevnim novinama 2001. – 2005.*, Zagreb, Sveučilišna knjižara
3. Kanižaj, I., Šalaj, B. (2004). *Medijska slika manjina. U: Obradović, Stojan (ur.) Javnost i manjine. Split: Stina*, str. 30–40.
4. McQuail, D. (1994.) „*Mass Communication Theory*“, Sage Publications Ltd., London, 1994.
5. Mesić, M. (2013.) „Pojam nacionalnih manjina i njihovo političko predstavljanje: slučaj Hrvatske“ *Politička misao*, vol. 50 (4), str 107–131.
6. *Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2011.: Stanovništvo prema državljanstvu, narodnosti, vjeri i jeziku (2013.)* *Državni zavod za statistiku*, Statistička izvješća, Zagreb, str. 14.
7. „*Priručnik za novinar i urednike elektroničkih medija*“ (2015.) *Mediji i nacionalne manjine*, Documenta- centar za suočavanje s prošlošću, Zagreb, kolovoz 2015.
8. Tatalović, S. (2001.) *Nacionalne manjine u Republici Hrvatskoj: „Etničke manjine i interetnički odnosi“*, *Politička misao*, vol. 28 (3), str. 95 –105.
9. *Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina (2002.)* *Narodne novine*, 13. prosinca 2002.
10. Vilović, G. (2004.) „Etički aspekti izvještavanja o nacionalnim manjinama“, *Regionalni glasnik za kulturu manjinskih prava i međuetničku toleranciju*, 29. rujna 2004.
11. *Zakon o medijima (2004.)* *Narodne novine*, 30. travnja 2004.
12. Župarić-Iljić, D. (2011.) „Predstavljenost nacionalnih manjina i prisutnost njihovih medija u hrvatskome medijskom prostoru“, *Politička misao*, vol. 48 (4), str. 133–153.

Internetski izvori:

1. Bosnić, I. (2012.) „Pokušajte se staviti u kožu međimurskih Roma“, *tportal.hr*, web-portal, <https://www.tportal.hr/vijesti/clanak/pokusajte-se-staviti-u-kozu-medimurskih-roma-20120926>, 26. rujna 2012.

2. „Brkić poručio da manjine neće određivati sastav Vlade; Pupovac odgovara "javnom šutnjom"“ (2017.) *Novilist.hr*, web-portal, <http://www.novilist.hr/Vijesti/Hrvatska/Brkic-porucio-da-manjine-neze-odredivati-sastav-Vlade-Pupovac-odgovara-javnom-sutnjom>, 8. svibnja 2017.
3. Jasić, M. (2016.) „Medijski monokulturalizam“, *portalnovosti*, web portal, <https://www.portalnovosti.com/medijski-monokulturalizam>, 14. lipnja 2016.
4. Kukec, T., Butorac, D. (2012.) „Hamidovići su NAJMOCNIJI ROMSKI KLAN: Organiziraju dilanje droge, džeparenje i prostituciju sve do Italije i Francuske“, *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/hamidovici-su-najmocniji-romski-klan-organiziraju-dilanje-droge-dzeparenje-i-prostituciju-sve-do-italije-i-francuske/1644459/>, 8. ožujka 2012.
5. „MANIFESTACIJA NA ZRINJEVCU: Dan nacionalnih manjina Grada Zagreba“ (2017.) *Nacional.hr*, web-portal, <http://www.nacional.hr/manifestacija-na-zrinjvcu-dan-nacionalnih-manjina-grada-zagreba/>, 12. lipnja 2017.
6. „Šef Unije Roma u Hrvatskoj: Ne znam tko mi je bacio bombu u dvorište vrtića...“ (2016) *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/crna-kronika/sef-unije-roma-u-hrvatskoj-ne-znam-tko-mi-je-bacio-bombu-u-dvoriste-vrtica.../2903042/>, 20. travnja 2016.
7. Turčin, K. (2016.) „Romi su na udaru jer su stali uz Vladu u Jasenovcu“*,* *Jutarnji list*, web-portal, <http://www.jutarnji.hr/vijesti/hrvatska/romi-su-na-udaru-jer-su-stali-uz-vladu-u-jasenovcu/3405053/>, 22. travnja 2016.
8. „UHIĆENO ŠEST MLADIH SRBA ZBOG PALJENJA POŽARA U HRVATSKOJ: Četvero lokalnih Srba i dva rođaka iz Srbije!“ (2017.) *Sloboda.hr*, web portal, <http://www.sloboda.hr/uhiceno-sest-mladih-srba-zbog-paljenja-pozara-u-hrvatskoj-cetvero-lokalnih-srba-i-dva-rodaka-iz-srbije/>, 22. kolovoz 2017.

7. Sažetak

U radu je prikazan položaj nacionalnih manjina u Hrvatskoj te njihova situacija s medijima: kako su nacionalne manjine predstavljene u hrvatskim medijima i koliko su uopće nacionalne manjine zastupljene u medijskom prostoru. Također, ističu se etička pitanja koje mediji u pojedinim situacijama krše prilikom izvještavanja o manjinama te na koji način mediji stvaraju i prenose predrasude. Stav medija se veoma jasno vidi kroz konkretne primjere iz hrvatskih medija koji su uglavnom u negativnom kontekstu, iako se situacija u posljednje vrijeme počinje mijenjati na bolje. Na kraju, kako bi se izbjegla diskriminacija i postojeći stereotipovi, uočava se važnost obrazovanja novinara, ali i urednika o izvještavanju nacionalnih manjina.